

УДК 614.1:616-002.8/.9:355.3(477)

В. Л. САВИЦЬКИЙ, Л. А. УСТИНОВА, М. І. ХИЖНЯК, А. В. ГУК (Київ)

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПАЛАХІВ ІНФЕКЦІЙНИХ ТА ПАРАЗИТАРНИХ ХВОРОБ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Українська військово-медична академія

На основі ретроспективного епідеміологічного аналізу спалахів інфекційних та паразитарних хвороб досліджено особливості розвитку епідемічного процесу в Збройних Силах України в сучасних умовах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: епідемічний процес, спалахи інфекційних та паразитарних хвороб у військах, протиепідемічний захист військ.

Протягом 1993–2008 рр. відбулися суттєві зміни у воєнно-стратегічній обстановці в Україні, напрямках військової доктрини, в організаційно-кадровій політиці, проведено ряд організаційних заходів щодо формування Збройних Сил (ЗС) України, виникли нові аспекти загроз у сфері епідемічної безпеки військ [1;2;6].

Проблемі профілактики окремих інфекційних та паразитарних хвороб (хвороб I класу) ЗС України присвячено ряд робіт, в яких автори вивчали питання особливостей розвитку епідемічного процесу та профілактики окремих з цих інфекційних хвороб [3-5;7]. Водночас не з'ясованими залишаються закономірності розвитку епідемічного процесу хвороб I класу, зокрема особливостей спалахової захворюваності в ЗС України, які визначають ефективність заходів профілактики цих хвороб та протиепідемічного забезпечення військ. Питання, що постають в цих умовах, охоплюють всю сферу епідемічної безпеки і захисту військ та узагальнюють проблеми розвитку інфекційної захворюваності в наступні десять років. Це обумовлює актуальність вивчення особливостей спалахів інфекційних та паразитарних хвороб та визначення проблеми розвитку епідемічного процесу з цих інфекцій в ЗС України.

Метою дослідження було вивчення та прогнозування особливостей розвитку епідемічного процесу хвороб I класу, які обумовлюють ці закономірності в сучасних умовах.

Матеріали і методи. Об'єктом дослідження були закономірності розвитку спалахів інфекційних та паразитарних хвороб серед військовослужбовців ЗС України в 1993–2008 рр. Предмет дослідження – річні звіти медичної служби військової частини за 1993–2008 рр. Вивчення закономірностей розвитку спалахів інфекційних та паразитарних хвороб військовослужбовців ЗС України проводилося з вико-

ристанням епідеміологічного, статистичного, історичного методів дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами проведений аналіз епідемічних спалахів інфекційних хвороб I класу в ЗС України з 1993 р. по 2008 р. За цей період в ЗС України зареєстровано 799 епідемічних спалахів на інфекційні та паразитарні хвороби, у тому числі 392 спалахи інфекцій (49,06%) з фекально-оральним механізмом передачі. Лише в 2005 р. був зареєстрований один (2,0%) спалах інфекції з іншим механізмом передачі (короста). В 1993–2006 рр. в ЗС України спостерігалася чітка тенденція до зменшення кількості спалахів інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі – з 86,49% в 1994 р. до 7,14% в 2007 р. (табл. 1).

За весь період спостереження середній показник питомої ваги спалахів інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі в структурі спалахів інфекційних та паразитарних хвороб в ЗС України становив 49%.

Всього під час епідемічних спалахів на ці інфекції захворіли 30370 військовослужбовців, у тому числі 19977 (65,78%) під час епідемічних спалахів інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі, 10373 (34,16%) – інфекцій з повітряно-краплинним механізмом передачі, 10 (0,03%) – інфекцій з іншим механізмом передачі (короста). В 1993–2008 рр. в ЗС України відмічалася чітка тенденція до зменшення кількості випадків захворювань на інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі. Під час спалахів інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі питома вага військовослужбовців, які захворіли, зменшилась з 95,67% в 1994 р. до 2,49% в 2007 р. (табл. 2).

Протягом 1993–2008 рр. середній показник частки випадків інфекційних захворювань з фекально-оральним механізмом передачі в структурі захворювань на інфекційні та паразитарні хвороби під час спалахів в ЗС України ста-

Таблиця 1. Характеристика спалахів інфекційних та паразитарних хвороб серед військовослужбовців ЗС України в 1993–2008 рр.

Рік	Всього	Інфекції з фекально-оральним механізмом передачі		Інфекції з повітряно-краплинним механізмом передачі		Інший механізм передачі	
		кількість спалахів	% спалахів	кількість спалахів	% спалахів	кількість спалахів	% спалахів
1993	39	22	56,41	17	43,59	–	–
1994	74	64	86,49	10	13,51	–	–
1995	50	41	82,00	9	18,00	–	–
1996	82	45	54,88	37	45,12	–	–
1997	57	43	75,44	14	24,56	–	–
1998	44	33	75,00	11	25,00	–	–
1999	46	37	80,43	9	19,57	–	–
2000	28	19	67,86	9	32,14	–	–
2001	71	18	25,35	53	74,65	–	–
2002	63	23	36,51	40	63,49	–	–
2003	31	13	41,94	18	58,06	–	–
2004	29	9	31,03	20	68,97	–	–
2005	50	8	16,00	41	82,00	1	2,0
2006	51	4	7,84	47	92,16	–	–
2007	42	3	7,14	39	92,86	–	–
2008	43	10	23,26	33	76,74	–	–
Всього	800	392	49,00	407	50,88	1	0,12

Таблиця 2. Характеристика захворювань під час спалахів інфекційних та паразитарних хвороб серед військовослужбовців ЗС України в 1993–2008 рр.

Рік	Кількість захворювань	Інфекції з фекально-оральним механізмом передачі		Інфекції з повітряно-краплинним механізмом передачі		Інший механізм передачі	
		кількість захворювань	%	кількість захворювань	%	кількість захворювань	%
1993	2235	1795	80,31	440	19,69	–	–
1994	5152	4929	95,67	223	4,33	–	–
1995	2915	2684	92,08	231	7,92	–	–
1996	3272	2504	76,53	768	23,47	–	–
1997	2221	1921	86,49	300	13,51	–	–
1998	2149	1643	76,45	506	23,55	–	–
1999	1805	1316	72,91	489	27,09	–	–
2000	1392	1284	92,24	108	7,76	–	–
2001	1353	351	25,94	1002	74,06	–	–
2002	1159	352	30,37	807	69,63	–	–
2003	591	121	20,47	470	79,53	–	–
2004	1062	281	26,46	781	73,54	–	–
2005	1629	200	12,28	1419	87,11	10	0,61
2006	1247	266	21,33	981	78,67	–	–
2007	1006	25	2,49	981	97,51	–	–
2008	1182	305	25,80	867	73,35	–	–
Всього	30370	19977	65,78	10373	34,16	10	0,03

новив 65,78%. У 2008 р. кількість спалахів інфекцій з фекально-оральним механізмом передачі та військовослужбовців, які захворіли під

час цих спалахів, збільшилась до 23,26% та 25,80% відповідно, що в 3 та 12 разів більше, ніж в попередній рік. А в I–III кварталах 2009 р.

сталося 17 спалахів вказаних інфекцій, під час яких було зареєстровано 496 випадків захворювань військовослужбовців, що на 30,0% та 38,51% відповідно більше, ніж в попередній рік.

При цьому необхідно враховувати, що, хоча в 1993–2008 рр. в ЗС України мали місце спалахи гострого гепатиту А, гострих кишкових інфекцій (шигеліози, інші бактеріальні кишкові

інфекції, бактеріальні харчові отруєння, інші сальмонельозні інфекції), у структурі спалахів і захворювань на інфекційні хвороби з фекально-оральним механізмом передачі частка спалахів і захворювань на гострі кишкові інфекції (ГКІ) була постійно високою і зростала від 48,78% в 1995 р. і 62,68% в 2001 р. до 100,0% в 1999–2000 рр. та 2006–2008 р. відповідно (табл. 3).

Таблиця 3. Характеристика спалахів інфекційних хвороб з фекально-оральним механізмом передачі в ЗС України в 1993–2008 рр.

Рік	Інфекції з фекально-оральним механізмом передачі			
	всього		частка гострих кишкових інфекцій	
	кількість спалахів	кількість захворювань	% спалахів	% захворювань
1993	22	1795	63,64	83,29
1994	64	4929	68,75	87,42
1995	41	2684	48,78	65,57
1996	45	2504	51,11	69,37
1997	43	1921	81,39	84,28
1998	33	1643	93,94	98,36
1999	37	1316	100	100
2000	19	1284	100	100
2001	18	351	66,67	62,68
2002	23	352	65,22	69,89
2003	13	121	46,15	71,07
2004	9	281	88,89	84,34
2005	8	200	75	89,0
2006	4	266	100,0	100,0
2007	3	25	100,0	100,0
2008	10	305	100,0	100,0
Всього	392	19977	78,10	85,36

За весь період спостереження в структурі спалахів та захворювань на інфекційні хвороби з фекально-оральним механізмом передачі під час цих спалахів середні показники питомої ваги спалахів та захворювань на ГКІ в ЗС України були високими і становили 78,10% та 85,36% відповідно.

Висновки

Виявлені особливості структури, динаміки захворюваності, госпіталізації, працевтрат військовослужбовців внаслідок інфекційних та паразитарних хвороб свідчать про актуальність та високе військово-епідеміологічне значення інфекційних хвороб з фекально-оральним механізмом передачі, зокрема ГКІ, на сучасному етапі розвитку та реформування ЗС України.

Активність епідемічного процесу за рахунок спалахів інфекційних та паразитарних хвороб, висока військово-епідеміологічне значення ГКІ серед інфекційних хвороб з фекально-оральним механізмом передачі в умовах реформуван-

ня ЗС України та, відповідно, системи протиепідемічного захисту військ свідчать, що існуюча система протиепідемічного забезпечення військ не відповідає сучасним умовам, не забезпечує збереження та зміцнення здоров'я військово-службовців. В сучасних умовах набуває актуальності встановлення конкретних причин високої спалахової захворюваності на ГКІ в ЗС України та прогнозування розвитку епідемічного процесу щодо цих захворювань у військах, що має суттєве значення в у визначенні шляхів перебудови сфери санітарно-гігієнічного та проти-епідемічного забезпечення військ відповідно до стратегічних національних інтересів держави.

Подальші дослідження у даному напрямку передбачають удосконалення та підвищення ефективності системи протиепідемічного захисту військ (сил) при спалахових проявах інфекційних та паразитарних хвороб в Збройних Силах України на етапі переходу до комплектування військовослужбовцями за контрактом.

Список літератури

1. Біла книга 2005: оборонна політика України : щорічник. – К. : Заповіт, 2006. – 134 с.
2. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки (основні положення). – К. : НАОУ, 2005. – 40 с.
3. Лугова Г. В. Особливості розвитку епідемічного процесу гострих кишкових інфекцій в Збройних Силах України в сучасних умовах / Г. В. Лугова, В. Ф. Марієвський, Л. А. Устінова // Пробл. військ. охорони здоров'я. – 2009. – № 25. – С. 140–146.
4. Півник В. М. Перспективні методи імунопрофілактики інфекцій з крапельним механізмом передачі у військах / В. М. Півник // Пробл. військ. охорони здоров'я. – 2006. – № 16. – С. 156–161.
5. Риженко В. В. Епідеміологічний моніторинг харчових токсикоінфекцій, викликаних *Cl. perfringens* / В. В. Риженко // Пробл. військ. охорони здоров'я : зб. наук. пр. УВМА. – 2006. – Вип. 16. – С. 273–283.
6. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України) : щорічник. – К. : Аван-пост-прім, 2004. – 96 с.
7. Хижняк М. І. Особливості епідеміології дизентерії та вірусного гепатиту А в Збройних Силах України / М. І. Хижняк, В. М. Півник, В. Л. Савицький // Пробл. військ. охорони здоров'я. – 2002. – № 12. – С. 86–89.

ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВСПЫШЕК ИНФЕКЦИОННЫХ И ПАРАЗИТАРНЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ УКРАИНЫ

В. Л. Савицький, Л. А. Устинова, Н. И. Хижняк, А. В. Гук (Киев)

На основании ретроспективного эпидемиологического анализа вспышек инфекционных и паразитарных болезней исследовались особенности развития эпидемического процесса в Вооруженных Силах Украины в современных условиях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: эпидемический процесс, вспышки инфекционных и паразитарных болезней в войсках, противозэпидемическая защита войск.

EPIDEMIOLOGICAL PECULIARITIES OF OUTBREAKS OF INFECTIOUS AND PARASITE DISEASES IN UKRAINIAN ARMED FORCES

V. L. Savytskyj, L. A. Ustinova, M. I. Hyzhnyak, A. V. Guk (Kyiv)

Modern peculiarities of epidemic process development in the Armed Forces Ukraine are studied based on the retrospective epidemiological analysis of outbreaks of infectious and parasite diseases.

KEY WORDS: epidemic process, outbreaks of infectious and parasite diseases in the military units, anti-epidemic protection of troops.

Рецензент: М. І. Ципко

УДК 343.618:616-082(1-21)

В. В. БИЧКОВ (Київ)

СИСТЕМА МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ В ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОДАХ В УМОВАХ ВЕЛИКОГО МІСТА

ДУ "Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України"

В статті наведено пропозиції щодо удосконалення організації медичної допомоги постраждалим внаслідок дорожньо-транспортних пригод, які ґрунтуються на системному та міжсекторальному підходах до вирішення проблеми.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: дорожньо-транспортна пригода, організація медичної допомоги.

За підрахунками експертів, щорічно у світі внаслідок дорожньо-транспортних пригод гине майже 1,2 млн людей, а тілесні пошкодження отримують до 50 млн постраждалих, що дорівнює

загальній чисельності населення п'яти великих міст. При цьому частка країн з низьким і середнім рівнем доходу становить 90% від загального числа травм [4]. Найбільш небезпечним щодо ризику виникнення ДТП є автомобільний транс-